

III. Életrajzok, történelmek és levelek.

	Lapszám
Kis Sándor † 1840—1912 K-cs	8
Br. Petrichevich Horváth Kálmán	19
Arany érdem-érem Taftnak	47
Levél. Kis Aladár	59
Egy lelki pásztor (B. Gy.)	68
Kérelem az egyházi lapok szerkesztőihez th. gy.	78
Collyer Róbert lelkész (Kis S.)	87
Levél Angliából (Lewisné)	115
A fogarasi unitárius egyházközség története (Árkosi T) 127,	142
Régi dolgok (Árkosi Tamás)	144
Boór Jenő (Kováts Lajos)	156

IV. Nők világa.

Ne a hibát, hanem a jó tulajdonságot keressük (Szász Béláné)	7
A szeretetről (Kovács Sándorné)	50
Nők világa. A Mari ^a	74
Unitárius nők szövetsége	89
Teendőink (Demeter Dénesné)	162
A nők szövetsége párisban	176
A titkár köszönete. (Herford Brooke Helen)	176
Felhívás a kolozsvári unitárius nőkhöz. (Ürmösi Károlyné) .	213
Nők szerepe a vallásos élet ébresztésében (Kádár Lenke) .	214

V. Tűzhely mellett.

Gyuri pénze megkerül (Pálos Ákos)	29
Máté György adománya (Bencédi Pál)	54
Jézus megjelenése a földön (Ébert András)	76
A magyar földet német eke túrja (M. V. E.)	97
Régi emlék Torockóról (id. Kádár Lajos)	145

VI. Vegyestartalmu közlemények.

Felolvasó ünnepély é. a.	11
Népmívelő előadások	13
Gyermekeink könyvtára	14
Egyházi és iskolai mozgalmak. 14, 36, 62, 78, 96, 117, 134, 151, 168, 182, 203	219
Fiatalság barátja: Szózat az ifjúsághoz	27
Lelkész beiktatás Abrudbányán	35
Báró Györfly Rosalia (képpel)	48

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

SZERKESZTI:
 Dr. BOROS GYÖRGY

FŐMUNKATÁRS:
 TARCSAFALVI ALBERT.

TARTALOM:

A szerkesztő asztaláról	1	A D. F. E. köréből:
Uj időszak küszöbén	2	„A Dávid Ferenc-Egylet“ mű-
Mit tesz az Unitárius Közlöny		ködése Kolozsvárt Cs—i . . . 10
1913-ban?	5	Unitárius élet Budapesten. Uj-
Tűzhely mellett:		vári László 11
Otthon. Gyallay Domokos . . .	6	Felolvasó ünnepély. é. a. . . . 11
Ne a hibát, hanem a jótulajdon-		Népművelő előadások 13
ságot keressük. Szász Béláné	7	Gyermekeink könyvtára 14
Kiss Sándor † 1840—1912. K—cs.	9	Egyházi és iskolai mozgalmak . . 14

Mennyegzői, konfirmációi s ünnepi alkalommal igen kedves és jótékonyhatású állandó ajándék az imakönyv., **SZIVEMET HOZZÁD EMELEM**, írta dr. Boros György, női imakönyvet a sajtó meleg szavakkal üdvözölte, a közönség valláskülönbség nélkül megkedvelte. Ára csinos vászonkötésben, arany kehely és arany címmel 2 K 40 fill. **Öt példány egyszerre rendelve 10 K.** Bőrkötés aranyszéllal (barna, sötétkék, fekete) 6K. Fehér csont, selyem- és bársony kötés többféle színben, kiválóan jó papíron 10 K. Bőrkötés remek kivitelben 14 kor. Megrendelhető a szerkesztőnél.

A D. F. E. örökös alapítói.

1. Dr. Brassai Sámuel 400 kor.
2. Báró Petrichevich Horváth Kálmán 650 kor.
3. Hajós János 220 kor.
4. Fekete Gábor 100 kor.
5. Dr. Bedő Albert 100 kor.
6. Könyves Kálmán Rtárs. Budapest 100 kor.
7. Székely László Torda 100 kor.
8. Ürmössi Jenő Kolozsvár 100 kor.
9. Csegezi Mihályné Albert Ilka, „elolvassa annyira nagyra-becsült és feledhetlen Brassai bácsink levelét és báró Petrichevich Horváth Kálmán úrnak valóban meleghangú felhívását“ 100 kor.
10. Raffai András Abrudbánya (I. részlet) 40 kor.
11. Dr. Boros György 100 kor.
12. Torockói egyházközség 100 kor.
13. Ferencz József püspök 100 kor.
14. Koronabank rt. második részlet 60 kor.
15. Mercurbank rt. első részlet 40 kor.
16. K. Nagy Béla Kraszna kiegészítéssel 20 kor. = 60 kor.
17. Matskási Lajosné özv. édes anyja Farkas Józsefné 40 kor.
alapítványa, kiegészítéssel 20 kor. = 60 kor.
18. Boér Gergely Kolozsvár 100 kor.
19. Raffay Zsigmond lelkész (I. rész) 50 kor.
20. Imreh József főszolgabíró (I. rész) 50 kor.
21. Borbély Sándor igazgató bejelentett 100 kor.
22. Dr. Székely Ferenc miniszter 100 kor.
23. Boncza Miklós egyh. tanácsos 160 kor.
24. Dr. Kőváry László 120 kor.
25. Tischler Mór 100 kor.
26. Mikó Dezső 2 részletben bejelentett 100 kor. fiz. 50 K.
27. Thorockay Vencel, Guraszáda 100 kor.
28. Kovács József gondnok Hodmezővásárhely 100 kor.
29. Kovács Józsefné Hmvásárhely 40 kor. kiegészítve 100 kor.
30. Ajtay Jánosné lelkészné Hmalmás I. részlet 20 kor.
31. Sipos József m. kir. adótárnok 100 kor.
32. Merész (Müller) Gyula festőművész 100 kor.
33. Nagy Balázs egyh. tanácsos Torda 100 kor.
34. Dr. Balogh György ügyvéd Torda „most csak ennyivel, majd többet fogom méltányolni azt a nemes valláserkölcsei missiót melyet az igen kedves lapunk betölt“ . . 20 kor.

99 és 100-ik akar lenni Székely László m. levéltárnok, örökös alapítónk, de csak akkor küldi be a 200 korona összeget, ha a megelőző 98 szám be lesz telve. Hogy sor kerüljön rá egészen olvasóink áldozatkész buzgóságától függ. Vajjon elveszítjük-e a 200 koronát? Sokan vannak a hivatalosok!

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA:

A DÁVID FERENCZ EGYLET

SZERKESZTI:

Dr. BOROS GYÖRGY

FŐMUNKATARS:

TARCSAFALVI ALBERT.

Előfizetési ára: 2 kor. 40 fillér. Egy szám ára:
24 fillér. Egyleti tagok 5 évi kötelezettséggel,
egy évre 2 koronát fizenek,

Működéséhez Gálfi Lőrincz egyleti pénztárnok-
hoz küldendő Kolozsvárra

A szerkesztő asztaláról.

Boldog új évet kívánunk mindenkinek. Kívánjuk, hogy aki boldognak érezi magát, maradjon meg a jó érzése, aki nem boldog, találja meg a boldogságot szívében s onnan áraszsa ki életére, övéire, mindenekre, mert a mi életünk csak akkor igazán boldog, ha körülöttünk mások is boldogok.

Új sorozat. Az Unitárius Közlöny 25 évet szépen és dicsőségesen betöltött. Kezdjük az új sort. Akik ifjak és kezdők örvendhetnek, hogy egy kipróbált vezetővel indulhatnak útra. Akik együtt élték le vele a kezdő ifjú küzdelmes éveit, örvendezzenek, hogy ide küzdötte föl magát. Lelkészeink és világi embereink közül diákkorukban sokan szerepeltek mellette mint kiadók. Mennyi gondot, ügyességet kívánt a hajtogatás, bélyegezés, szalagolás! Szívesen gondolunk vissza a kezdet nehézségeire. Most az embereket kell előkészíteni, hogy fogadják be a házukba s ne legyen csak egy ház is, amely nem nyújt otthont az «Unitárius Közlöny»-nek.

«*Szólj bár egy jó szót.*» Mikor az embert sok baj éri, sok gond terheli, úgy érezi magát, mintha a saját háza reá omlott volna, vagy a föld elakárná nyelni. A szíve nehéz, az ajaka néma, a feje zúg, a lába erőtlen. Ő a szenvedő azt hiszi, hogy rajta már nem lehet segíteni. Le mond még a reménységről is... E közben nyílik az ajtó, belépik a jó barát, aki tudta hogy bajban van. Beszélni kezd közömbös dolgokról. Egy pár tréfás szót is bele vegyít. A bánatos ember másegyébbel kezd foglal-

kozni, s egyszer azt veszi észre, hogy könnyebben van. Azután ő fog beszédbe. Elmondja minden bűjál, baját s nemcsak megkönnyebbült, hanem meg is erősödött. Ez a látogató igazán jó lelki orvos volt. Ha személyesen nem mehetünk el, ne sajnáljunk egy pár sort, de vagy így vagy úgy, minél gyakrabban látogassunk el barátunkhoz, hitrokonunkhoz, hívünkhez. Áldás fakad minden lépésünk után.

«*Avagy őrizője vagyok-e az én atyám fiának?*» Kain felelt így az istenének, midőn kérdezte, hol van a testvére Abel? Neki volt oka titkolózni, mert bűnös volt, de más is felelt úgy. Ma nagyon sok ember így tér ki a mások baja elől: «mi közöm hozzá?» «Érette is az én fejem fájjon?» Nem helyes, de nemis okos beszéd ez atyámfiai, embertársaim! Ne feledjük, hogy senki nem él önmagának, mert mihelyt valaki erre halározná magát rövidesen elveszne. Minél miveltebb az ember, annál inkább él másért is, mert tudja, hogy csak az az élet boldog, amely mást is boldogít. Ha én oltalmazom a szomszédomat a csapás ellen, magamat is oltalmazom. Ha én nem engedem, hogy a mások vagyona megsemmisüljön, a magaménak szerzek védőt. Ha a szomszéd háza ég, tudom mit kell cselekednem, de ha előre látó vagyok nem engedem, hogy meggyuljon. Bizony őrizője vagyok én az én atyámfiaimnak!

Tilalom a biblia olvasása ellen. 1199-ben III. Innocent pápa nagyon erősen kikelt a világi emberek mértéktelen vágyódása miatt, mellyel a bibliát megakarták ismerni, mert a szent törvénynek igaza van, hogy amely állat a szenthegyet érinti megköveztessék. 1229-ben a toulouzi egyháztanács rendelte: a házakat, el egészen a legalacsonyabbig, még a földbe vájt barlangokat is el kell teljesen pusztítani, ha azokban biblia található. Az embereket ki kell hurcolni az erdőkbe, gödrökbe, s aki védelmet nyújt nekik, keményen megbüntettetik. És most?

Uj időszak küszöbén.

Irják az olvasók.

Huszonöt év! az idő hogy eljár... Mintha csak most lett volna, amikor az Unitárius Közlöny megindítása, majd

meg a fölött tanakodtunk: mi nevel adjunk az újszülöttnak? Huszonöt év megfelelt mind a két kérdésre. Az Unitárius Közlöny tartalmával és nevével egyaránt bevált. Több lett, mint gondoltuk. Hisszük és reméljük, hogy egy újabb huszonöt év az Unitárius Közlönyönöz kötött legmesszebbmenő várakozásokat is kielégíti. Úgy legyen!

Szentgerice, 1912. dec. 20.

Ürmösi Kálmán,

Az «Unitárius Közlöny»-nek megjelenése óta olvasója vagyok. A vallásos és erkölcsös élet terjesztésében megbecsülhetetlen szolgálatot tesz. Minden száma gondolkozóba ejli az olvasót s esetekvégre ösztönzi. Mivelt ember épen oíy sok lelki ctedelt nyer belőle, mint népünk, melynek érdekében megszületett! Huszonhatodik évfordulója alkalmával szives üdvözetet küldök az eszme megtestesítőjének s hálásan köszönöm a sok szellemi élvezetet.

Bágyon, 1912. dec. 20.

Kovács Imre,

Ki 25 éven át szeretett Közlönyünkben azért munkálkodott, hogy a rosszat győzze le a jó; a gyűlöletet a szeretet, a háborút a béke, a tévelygést az igazság: szívből kívánom, hogy a következő 25 éven is ezen a gyönyörű szép kies mezőn haladjon szeretett Közlönyünk, hogy minden keserőséget, haragot, rossz bánást és gonoszságot félre tegyünk s arról ismerjenek meg, hogy Krisztus tanítványai vagyunk, hogy egymást szeretjük!

Nyárádszereda, 1912. dec. 20.

Fazakas Lajos.

1. A magyar géniuszt két vallást alkotott: a szombatosokét és az unitáriusokét. Amaz csak visszatekintő (retrospectív) volt: el kellett nyésznie. Ez a fejlődés tanán állva előre is néz; azért van most és lesz aztán a jövő vallása, mert lennie kell.

2. A magyar unitarizmus a magyar elemeknek legtisztább összetételéből áll: 99%-ban magyar; de egyszerűs mind legközvetlenebb és legbensőségesebb kapcsolatot ez a vallás tart fenn a külföld legmivettebb köreivel — ugyancsak a magyar nemzet érdekében.

3. A vallás és tudomány ellentéte mindinkább kiéle-

sedik. A lélek egyikről sem mondhat le: a lélek tökéletesedéséhez mind a kettő szükséges. A tudomány a szellem vallása, a vallás a lélek tudása. Az ellentétet legjobban kiegyenlíti az unitarizmus.

4. Azt mondják, hogy az unitáriusok érdekközösséget alkotnak, összetartanak. Ez az a *concordia*, mely által a kicsiny kezdet gyarapodik. Ez a jók összetartása a közjó érdekében.

E négy sarkú ajtó őrizze — nyitva állva — továbbra is a magyar unitarizmus nemzetiesen vallásos tárházat. E négy alapon nyugodjék az unitarizmusnak magyarstíliú nemzetközi temploma.

Vác, 1912. dec. 25.

Borbély Sándor,

Szívből óhajtom, hogy az «Unitárius Közlöny» az eszményien szép és tiszta vallásos élet szolgálatában, míg egy újabb negyed századot magáénak mond, a világosságot szerető és lelki megnyugvást kereső embereknek hirdessen, szerezzen sok valóban «boldog új évet».

Keresztesi D.

A vallás, mint a nagy természetben minden: alá van vetve az egyetemes fejlődés örök törvényének. Ahogyan az osztrológiából asztronomia és az alchimiából chemia lett: éppen úgy a teológiának, mint a vallásra, a vallásos gondolatokra és érzelmekre vonatkozó rendszeres ismeretek foglalatának: lassanként ki kell bontakoznia abból a misztikus ködből, amely eddig körülvette és a különböző tudományágak által nyújtott új megismerések világánál a vallásból ki kell küszöbölnie minden olyan elemet, amely az emberi tapasztalattal ellenkezik. «Will daher die Religion ihre Macht nicht verlieren, so ist sie genötigt: sich dem Fortschritte der Kultur anzupassen», — mondja R. Eisler, a kiváló sociológus. Ebből a szempontból a katholicizmus már rég meghalt, de ugyan-ebből a szempontból él és diadalmaskodik a szabadelvű vallásos gondolkodás.

Bárka József.

25 évet immár lezártunk. Új mesgyére léptünk. Új erővel használjuk föl a régi tapasztalatokat és új elszántsággal akarjuk minden unitárius olvasmányává tenni az Unitárius Közlönyt. Panaszunk lehetne, hogy nem mindenki tette meg e kis lap érdekében amit tehetett

volna! De bizunk, hogy ezután másképpen, sőt jobban lesz.

Olvasóinktól gondolatot, figyelmeztetést, tanácsot kérünk. Kaptunk többektől. Várunk még többektől.

Folytatni fogjuk mindaddig, amig szivesek lesznek írni olvasóink. Máris több cikk vár közlésre.

Mit tesz az Unitárius Közlöny 1913-ban?

1. Megkezdzi az új 25 évet és halad a régi nyomokon.
 2. Követi első elnökének, Brassai Sámuelnek a jó tanácsait s hirdeti a Dávid Ferenc-Egylet mostani elnökének, báró Petrichevich Horváth Kálmánnak mindeneknek megbocsátó, mindenkit szeretetre intő szép eszméit.
 3. Jó barátja lesz az elhagyottnak az idegenben, vigasztalója a bánatosnak a palotában is, a szegényes kis hajlékban is.
 4. Tanítója lesz az ifjúnak s mindenkinek, aki tanulni szeret.
 5. Nehány kellemes percet szerez mindenkinek.
 6. Az unitáriusokat figyelmezteti kötelességeikre és tájékoztatja mindenről, amit tudni kell minden jó unitáriusnak
 7. Az unitárius nők világát figyelemmel kíséri.
 8. Ismerteti a külföldi unitáriusok életét és tevékenységét.
 9. Kiváló embereink képét koronként bemutatja s templomainkat is rendre közölni fogja.
- Ezeket fogja tenni és még sok szükségest, helyest és kívánatos.

Mit kíván az Unitárius Közlöny?

Buzgó olvasókat! Jóindulatú támogatókat és 100 új százkoronás alapítót!

Előfizetőktől 2 K 44 fillért.

Rendes tagoktól 2 K 4 fillért.

TÜZHELY MELLETT.

Otthon

1. A mi templomunk.

Jártam ekes templomokba'
Fénylett bennük drága pompa.
Hivalgó nép!... megesodáltam,
S hideg szívvel tovább álltam.
Kis templomunk oly egyszerű:
Dísze csak az égi derű.
Rokon kis nyáj tölti tele:
Imádkozom szívből vele...

2. Változások.

Határunkon hogy nem jártam
Hej azóta:
Hány változás minden kicsiny
Fordulóba!...
Itt egy pár föld egybeolvadt:
Adásvétel!
Ézt meg itten kiszállt fiak
Oszták széjjel.
Annyi sok meg szép birtokát
Eleserélte:
... Silány dombon egy kis gödröt
Kapott érte!...

3. Tündérország.

Hogy a kicsi fiam a falut megjárta,
A fáradtság s költség nem vezett ám kárba.
Mert bár a meséket most is kell dupláznom:
— *Tündérország hol van?* — nem kell magyaráznom.

Gyallay Domokos.

Ne a hibát, hanem a jó tulajdonságot keressük.

— Szász Béláné elnöki megnyitó beszéde.* —

Tisztelt ünneplő közönség!

Alig pár hónapja, hogy egyletünk tagjait és az egyletünk iránt érdeklődő érdeemes közönséget üdvözöltem; üdvözlésem azon szeretet nevében szólott, mely nem az ajkakon, hanem a szivekben lakozik, nem szókban, hanem tettekben nyilvánul. Mert az ajaktól a szívig és viszont sokszor nagyon hosszú az út. Néha — és legtöbbször — a nagy érzelmek hangtalanul viharoznak az emberi szivekben, máskor meg a nagy szóáradat sivár lelket, üres szívet takar. Sok ember csupa méz «édes aranyom», «drága bogaram» ha velünk beszél, de hallgatnók csak meg amikor másnak beszél és rólunk beszél! Akkor másképp beszél. Fájdalom ez a típus a gyakoribb.

Sok ember igyekszik a másikat, — aki természetesen nincsen jelen, — befeketíteni, meggyanúsítani nagy gyönyörűségekre azoknak, akiknek különös örömük telik abban, ha embertársaikról rosszat mondhatnak vagy hallhatnak és akiknek minden ténykedésük a szeretet isteni törvényének egyenes tagadása.

Az ilyen gyanúsítások már sok szerencsétlenséget okoztak az emberek között és okoznak jövőre is, mind addig, míg az emberek le nem győzik üdvösségük legnagyobb ellenségeit, a bennük rejlő rosszakaratot és irigységet, míg igaz szívvvel követni nem tudják Krisztusunk tanítását «szeresd felebarátodat, mint önmagadat».

Tisztelt ünneplő közönség! Én úgy hiszem, hogy Dávid Ferenc emlékezelét akkor őrizzük meg legjobban és akkor örökítjük meg a legméltóbban, ha minden egyes alkalommal egy-egy emberi gyarlóságot igyekszünk levetközni, vagy legalább is iparkodunk megállapítani az útát és módot arra, hogy azt megtehessük.

Dávid Ferenc nagy alakja buzdítólag int felénk a multak ködéből ezen szavakkal: «Az alázatosság lelke az, mi által az egyház épül, az igazság gyarapodik, a tévedések jó útra térnek, a béke helyre áll, a lelkek megengesztelődnek. Nem vasfegyverrel, de az úr lelkével szeretettel

* Irta és a Sepsiszentgyörgyön 1912 nov. 17-én tartott Dávid F. ünnepségen elmondotta.

küzdvé győzték le Isten fiai a sátánt s zabolázták meg az ellenség vad kegyetlenségét. Mi nem hogy ellenségeink káromlását viszonzóznók, de inkább szüntelen imádkozunk azokért, akik minket átkoznak és üldöznek, az elégtételt, hívó lélekkel, Istenre bizva.» Tehát a szeretet lelke mellett, az alázatosság, a türelem lelke legyen a mi fegyverünk. Tűrjük el embertársaink hibáit, hogy javíthassunk rajtuk.

Miként hiszem én a javítást lehetőnek a következőkben mondom el. Emberi gyöngeségünk folyományaképen könnyebben hisszük el embertársainkról a rosszat, mint a jól. Sokkal gondosabban keressük azt, hogy felebarátunkban mi kifogásolni valót találunk, mint azt, hogy miféle tulajdonságokat vagy tehetségeket kell bennük megbecsülnünk. Ilyen formán nagyon könnyen, — de felületesen — elítéljük őket.

Vajjon mi történnék akkor, ha az ellenkező eljárást követnők? Ha felebarátunkban nem a hibákat keresnők, hanem arra fektetnénk súlyt, hogy benne a jótulajdonságokat fedezzük fel, ha arra igyekeznénk, hogy ezen jótulajdonságok fejlődését segítsük elő? Vajjon nem válnának-e jobbakká, nemesebbekké, ha látnák, hogy mi nem itéljük el őket, hanem megbecsüljük bennük azt, ami becsülni való és nem válnánk-e magunk is jobbakká azáltal, hogy felebarátaink iránt türelmesek vagyunk? Hiszen soha sem szabad egy percig sem elfelejtenünk, hogy mindnyájan gyarló emberek vagyunk, akik ezer, meg ezer köteléssel vagyunk a föld rögéhez kötve és hogy minket saját gyarlóságunk terhe nyom. Vajjon Istenhez való állandó törekvésünkben türelmünk és elnézésünk által nem teszünk-e hatalmas lépést előre? Bizony ez volna az első nagy lépés azon a mérhetetlen hosszú úton, mely minket elvezet Istenhez; mert amikor felebarátainkkal szemben képesek vagyunk így eljárni, akkor már kivívtuk a legnagyobb győzelmet, amit ember kivíthat; legyőztük irigységünket és rosszindulatunkat, úgy hogy tiszta szívvvel az emberi gyarlóságok legnagyobbjaitól függetlenül mehetünk embertársainkkal kézen fogva a javulás útján és szerezhetünk a nemes munkára mind több és több olyan munkatársat, akiknek velünk együtt legnagyobb kincsük az embertársai boldogításában megdicsőülő alázatos, türelmes szeretet: a sziveinkben lakó egy örök Isten.

Azon óhajtásom mellett, hogy ezen szavaim viszhangot keltsenek sziveikben, az ünnepélyt megnyitom.

Kiss Sándor †

1840—1912.

A régi papi gárdának egy munkás tagja hunyta le ismét szemeit örök álmra. Halála váratlan s így megdöbbenő volt. Szívszélhűdés, ez a mind több áldozatot követelő kegyetlen halál ragadta ki az élők sorából egy szempillantás alatt, egy jajszó nélkül.

A híres árkosi papnak: Kiss Mihálynak, a tudós, ritka képzettségű, nagy tekintélyű esperesnek és kiváló gazdának volt a fia. Elődei 3—4 nemzedéken keresztül szintén unitárius papok voltak. Méltán lehet elmondani, hogy «ároni» családból származott.

A palástot 46 esztendeig hordozta, mint a Jézus Krisztus jó vitéze s egyházának hú és buzgó szolgája. Ez időnek mintegy háromnegyed részét Szentivánlaborfalván, a nagy Berde Mózes szülőhelyén, töltötte el, a többit pedig, az utóbbi részt, Sepsiszentkirályban, hova a családi birtok vonzotta. Itt volt nyugalomban 1911. okt. 1. óta.

Az egyházkör életében szerepet vitt. Hosszú időn át jegyző, egy cikluson át esperes volt. Magas korára és betegségére hivatkozva az esperesi tisztelet tovább nem vállalta. Erdemei elismeréséül az E. Főtanács a «tiszteletbeli» esperesi címmel tüntette ki.

Tiszta jellemét, nemes szívét, humoros kedélyét, állandó jókedvét, tudásának alapját, gazdálkodást kedvelő természetét, a folytonos munkásságra ösztönző erőt nagyhirú apjától örökölte s ő az örökséget fiúi kegyelettel megbecsülte. Örökségének előbbi részét okosan használva, kartársai és barátai részéről tiszteletben, szeretetben és megbecsülésben részesült: az utóbbi pedig saját anyagi ereje gyarapítására és szerettei boldogítására kamatoztatta. Szerénységét jellemzi, hogy nyugalomba vonulása alkalmával kartársai őszinte óhajtásának ellenére minden ünnepélyességet mellőzni kívánt.

Temetésére szépszámú közönség jelenlétében dec. hó 11-én történt Sepsiszentkirályon. Porrészeit a «Vida» sirbolt fogadta magába a templom közvetlen közelében.

Boór Jenő helybeli lelkésznek a halottas háznál tartott szép, áhitatos imája után a templomban Pál Dénes ref. lelkész mondott buzgó imádságot, József Lajos köri esperes pedig találó beszédet. A sirbolt előtt Végh Ben-

jámin árkosi lelkész bucsuztatta az elköltözöttet megható szavakkal.

Kiss Sándor ny. lelkész, th. esperes elhunytát neje, gyermekei (kik között szintén van pap), unokái, testvére, nagyszámú rokonság, kartársai és barátai gyászolják.

Szeretett és szeretve volt. Legyen áldott emléke!

K—cs.

(Közelebbről részletes életrajzát fogjuk közölni apja Kiss Mihály s ha megkapjuk, nagyapja arcképével együtt. A lapszám külön megrendelhető 24 fillér beküldésével.)

A D. F. E. köréből.

„A Dávid Ferenc-Egylet“ működése Kolozsvárt.

A Dávid Ferencz-Egylet a karácsony előtti vasárnapokon (nov. 24., dec. 1., 8. és 15. napjain) igen tanulságos és hasznos munkát végzett. Előakaráván készíteni a közönséget a karácsonyi eszmék befogadására és megértésére, célja az volt, hogy kimutassa azt a vallás-erkölsi fejlődést, mely Jézust megelőzte s melynek Jézus az ő anélküliségével örök időkre szóló irányt szabott. Az előadásokat egyházunk kiváló szakemberei, a theol. tanári kar tartotta s egy-egy ének számmal és szavalattal a theol. ifjúság is közreműködött. Az első alkalommal dr. Boros György egyházi főjegyző, theol. tanár tudományos alapon, népszerű alakba öntve, az Ó-szövetségi két első törvényről tartott kiválóan érdekes és hasznos előadást. Ráműtatott azokra az alapfoglatokra és eszmékre, melyekről, mint csirákból, később, a fejlődés alapján az evangéliumi eszmék és gondolatok kialakultak. A következő alkatommal a fokozatos fejlődést, a harmadik Ó-szövetségi törvény ismertetését, Gyórfy István lelkész-tanár mutatta fel. Dec. 8-án Gálfi Lőrinc theol. tanár a fokozatos fejlődés fénypontját, a Jézus által tudatra emelt mély vallási és erkölsi fogalmakat ismertette. Előadásában az egész Jézusi gondolatvilágáról áttekinthető képet nyújtott. S végül (dec. 15-én) Csifó Salamon theol. dékán Pál apostolról beszélvén, kimutatta, hogy a szabad irányú kereszténységnek nem szabad Pál apostolnál megállania, hanem vissza kell menni egész Jézusig, mert vallás-erkölsi téren ő az alap, melynél más nem vettett s csak az ő elvei műtalják meg az egészséges fejlődési irányt.

Arról, hogy mily erkölcsi sikerrel járt a kezdeményezőnek és a közreműködőknek lelkiismeretes munkássága, tanuskodik a minden alkalommal nagy számban megjelent tekintélyes érdeklődő közönség. Cs—i.

Unitárius élet Budapesten.

Folyó év december hóban a Dávid Ferencz-Egylet felolvasó ülésén egy rendkívüli szorgalommal, nagy tudással és a mai időben ritka idealizmussal megáldott férfiú tartott felolvasást, *Szinte* Gábor főgimnáziumi tanár tartott előadást «A kolozsmegyei fatemplomok»-ról. Saját felvételei alapján készült fényképekben, saját rajzaiban és saját készítményü fatorony bemutatásai tette érthetővé és érdekessé beszédjét, melyet a könnyed és alapos magyarázat tett élvezetessé. Az első pillanattól kezdve feszült figyelemmel hallgatta mindenki a beszédjét és felolvasása végeztével lapssal fogadta a szépszámu közönség. Imát mondott *Józan* Miklós esperes a tőle megszokott ihlettséggel. *K. Erwin* Károly orgonán játszotta *Cantilena*: «Orgona concert»-jét és zárójátékot, az Óbudai Dalkoszoru énekelte *Zöld* Károly polg. isk. tanár karnagy vezetése mellett *Beethoven* «Isten dicsősége» és *Lavolta*: «Reményhez» című énekeket. A cseléd-otthonban minden vasárnap délután munka délután van, amelyen *Beke* Mózesné és *Németh* Gizella tanárnők vezetése mellett munkát tanulnak az unitárius székely lányok. Összesen harmincan jelentkeztek és különböző turnusokba részesülnek az oktatásban.

Budapest, 1912. december hó 21-én.

Ujvári László.

Felolvasó ünnepély.

A *tordai egyházközségünk* impozáns sikerü felolvasást rendezett, amely széles körben nagy feltűnést keltett. E nagy sikerről a Tordán megjelenő »Aranyosvidék« dec. 28-iki száma számol be, amelyet alább egész terjedelmében hozunk.

Lélekemelő minden pontjában áhítatot keltő, felolvasó ünnepély, illetve vallásos estély folyt le a múlt vasárnap (dec. 22-én) délután 4 órától kezdve az unitárius templomban. A közönség a szó szoros értelmében zsufoolásig megtöltötte a tágas, kellemesen fűtött templomot, melyet

pár nappal előbb villanyvilágítással is felszerelték s a falakon sűrűn elhelyezett nagyméretű villanylámpák fényárt varázsoltak az Isten házába.

Az ünnepély énekkel kezdődött. A tordai dalkör precizül előadott énekszámával, nagy tetszést ért el. Ezután Lőrinczy Dénes esperes a kathedrából magas szárnyalású imát mondott, melyben az Urnak segítségét kérve Istenhez emelte a lelkeket. Most szavalat következett. Héczey Lajosné úrnő szavalta el a «Sámson asszonya» című gyönyörű költeményt mesteri színezéssel, megkapó drámai erővel s hatásosan juttatva érvényre a költemény drámai fordulatokban rejlő értékeit. Ezután a Tordai Műkedvelő Zenekar az orgona kórusából általános mély hatást keltve előadta Volkmann Róbert «Opus 62.» c. zene-művét, melylyel a közönségnek magas műélvezetet szerzett. Boros György theologiai tanár nagyszabású, mély hatást keltett felolvasása következett ezután. A vallás forrásairól, a hit-élet gyökereiből értekezett magas szárnyalású, eszmékben, gondolatokban gazdag felolvasásában, a melylyel a különböző népek hitéleti felfogásaival, mitológiájával, vallásos babonáival szellemesen ismertette meg a hálás közönséget. Kellemesen lepte meg a közönséget a felolvasásnak a szavalat tárgyával összetalálkozása. Sámson és asszonyát a felolvasó a naplegendák körében a Nap és a Hold, a férfi és a nőisten személyesítésében találta meg. Ezzel a felolvasó a költeményt egészen új világításba helyezte, a mi a közönségre nagyon jó hatást tett. A nagyszabású felolvasás tanúsága az volt, hogy az embereknek szellemi, lelki életet is kell élnie, mert a hit, az Istenhez emelkedés a léleknek mindennapi tápláléka. A nagyhatású felolvasás után újból a vonós zenekar gyönyörködtette a közönséget. Scheibe Gusztáv «Karácsonyi álom» című fantáziáját adta elő a derék zenekar Hammerschmidt karnagy vezetésével megkapóan precizül, mély hatást keltve. A hegedű szólót Fekete Ferenc és Nagy Miklós játsszák: Fekete igazgató orgonán is játszta az orgona-részeket s ugyancsak az ő orgona játéka vezette be az ünnepélyt is. Ezután Biró Lajos VII. g. o. t. szavalta el «Az árva» című költeményt értelmes színezéssel, majd ismét a tordai dalkör nyerte meg a közönség igaz tetszését preciz énekével. Végül Lőrinczy Dénes esperes nagyhatású, szíveket, lelkeket uraló bezáró beszédet tartott, melyben köszönetet mondott az ünnepély minden szereplőjének, a megjelent nagy közönségnek s hatásosan fejtegette azt,

hogy a vallásos felolvasó estélyeket ezután itt a templomban fogják tartani, mert nem kell félni attól, hogy egyszerű felolvasó teremmé profanizálódik ezzel a templom, mert annak falai között az egyház épen a világosság nagy, örök igaz tanát hirdeti s ezek az estélyek is a szellemi, lelki világosság áldásos kultuszát szolgálják Legméltóbb hely tehát erre a templom, hova szívesen látnak bárkit, bármely felekezetűt, a kiknek lelke a szivnemesítő elmélkedések szárnyain felszárnnyal a világosság forrásához, oda, honnan jött az irányító szózat: «Legyen világosság!» A gyönyörű bezáró beszéd nagy és maradandó hatásától uralva távozott a közönség a szép ünnepélyről. Értesülésünk szerint ilyen ünnepélyeket gyakran fognak tartani.

é. a.

Népművelő előadások.

Tájékozást kértünk teikészeink és tanítóink népművelő téli munkatervéről és igen kedves ajándékokat kaptunk: *Magyarszentbenedeken* Biró Pál teikész a rei. pappal és áll. tanítóval együtt hetenkent összehozzák a csekély számú magyarságot és mindhárman előadást tartanak népies, szorakoztató elbeszélésekben. *Csókfalván* Kelemen György lelkész társadalmi úton az áll. tanítóval és a jegyzővel együtt a vallásos és polgári élet köréből gyakorlati fontossági kérdéseket beszélnek meg a tervszerint 10 este. *Ujszékelyen* népies ismeretterjesztő 25 előadást fog tartani Molnár Kálmán, Nagy Lajos rei. lelkész, Nagy Lajosné, Bakó Lázár. *Homoródszentpálon* Ürmösi József lelkész, Pálfi Ákos tanító és a belső aszszonyok, Bencze Dénes ny. szolgabíró valláserkölcsi és gyakorlati irányú tárgyakról tartanak előadásokat a téli négy hónap alatt. *Brassóban* Veress György a reformátusokkal együtt tartja a «protestáns vallásos estélyeket» és a vasárnapi esti isteniszteleteket. *Iklandon* Pap Gyula lelkész erkölcsi tárgyakról 12 előadást tervez. *Karácsonfalván* a télen is mint a múltban hetenkent tartják erkölcsi és vallási tárgyakról előadásait. 17 estvere tervezik. Résztvesznek a munkában: Demeter Dénes, Kelemen Lajos igazgató, Benczédi Mózes énekv. tanító, Balogh János ny. főv. tisztviselő. Az Unitárius Nőegylet buzgósa következtében mindig telt ház előtt. *Székelyszentmihályon* 12 ismeretterjesztő előadást és 6 vallásos estélyt szándékozik rendezni Deák Miklós lelkész.

Gyermekeink könyvtára.

Isten jó voltából immár eljutottunk odáig, hogy ma mindenki tud olvasni. Aki olvasni tud, soha sincsen jó barát hijával. Jó és szép könyvet most nagyon olcsón lehet szerezni.

Unitárius szülők gyermekei az iskolai könyvek mellett megkapják a *konfirmáció emlékkönyvet*, amely egész életükre szól. Sokszor forgatják lapjait s mindig találnak benne valamit vagy a szívökhez vagy a lelkekhez szólót.

Most egy kitűnő új alkalom kínálkozik. A *Dávid Ferenc képes életrajza* minden unitárius gyermek állandó zsebkönyve, kis könyvtárának disze lesz. Olyan csekélységbe kerül, hogy valóban bünt követünk el, ha nem gondoskodunk mindenik gyermekünknek, testvérünknek egy példányról.

A *Dávid Ferenc képes életrajza* 10 fillérbe kerül, ha az egyletnél rendelik meg. Ha postán kell küldeni 16 fillér, *de csak 1913. évi januárius hónapban*. Azután az ára egy példánynak 50 fillér lesz, postán küldve 56 f.

Használjuk föl az alkalmat, 2 kor. 16 fill. 5 példányt lehet szerezni.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

Aki kedveskedni akar, rendelje meg Dávid Ferenc életrajzát, Január hónapban 40 fillér, azután 50 fill. lesz, postán küldve 6 fillérrel több.

A lelkészi pálya barátai. Örvendetesen kezdett ébredni az érdeklődés a theologiai ifjak munkássága iránt. Rájöttek egyházunk tagjai, hogy a jövő lelkészi kara csak úgy fog kiválóan képzett, odaadó és munkás emberekből állani, ha a lelkészi pálya megfelelő figyelemben és becsülésben részesül a nagyobb közönség részéről is. Legelőször a költői lelkü, eszményekért lelkesedő Murányi Farkas Sándor tekintett az akkor még Papneveiő Intézet felé. Ő a nagyon kis

jövedelmü hivatalnok 2000 korona alapítványt tett palástdíjra, de az ifjak irodalmi tevékenysége serkentésére. Ő, mint szintén szegény ember tudta milyen nehéz az életpályát megkezdni. Ezért gondoskodott palástdíjról. Azután jött Székely László és dr. Bedő Albert. Székely pap volt, dr. Bedő elkészült a papságra, tehát tudták értékelni a papi hivatást 100—100 kor. pályadíjat adnak évről évre. Az idén Lőrinczy Dénes altábornagy aki szintén elkészült volt a papságra, csatlakozott 100 koronával, s Arkossy Lajos számvevő is följánlott 50 koronát. Meglepően szép tettek. Talán nem marad el a hatásuk. Hálás köszönet érte.

Unitárius nyomda. Az unitáriusoknak az elmúlt időben volt nyomdájuk, mert a gyulafehérvári fejedelmi nyomda néhány évig rendelkezésükre állott. Itt nyomatott Dávid Ferencnek több műve Kolozsvárt a Heltai nyomdája a XVII-ik század közepéig unitárius kézben volt a XVII-ik század végén Kmita Andrásné Lengyel Krisztina, lengyel unitáriusnő költségén szereztek nyomdát, a melyet aztán a kolozsvári piactemplom elfoglalásakor megsemmisítettek a katonák s a mi megmaradt lefoglalták a róm. katolikusok. A XVII-ik században 1848-ban Brassai készült nyomda szerzésére és beállítására, de az szabadságharc meggátolta. A XX-ik században a főtanácsi bizottság tagjai kezdet óta kitartó hűséggel gyűjtik az új unitárius nyomda alapját. 1912 évi bizottság 210 koronával gyarapította, mely összeghez Dr. Ferenczy Géza 90 kor. Lőrinczy Dénes altábornagy 30 kor. Bedő Ferenc 20 kor. Szentkirályi Ferenc 20 kor. Lőrinczy Dénes esperes 10 kor. és Ürmösi Kálmán 10 koronát adott. Az alap 1912 végén 973 K 12 f. Tisztelet a kezdőknek és folytatóknak.

Az unitárius vallás főbb kérdései iránt az érdeklődés fokozódva nő. Az «Unitárius Közlöny»-be megindult cikk sorozat hatását már vették észre olvasóink. Legujabb jelenség képpen említhetjük, hogy a budapesti Dávid Ferenc Egyet a hallgatóságát tájékoztatni kívánja s félkérte a theologiai tanárokat, hogy a tavaszon tartsanak előadást vallásunk alapelveiről és egyházunk szervezetéről. Reméljük nem kerül akadály a szép és üdvös terv útjába.

Uj tisztviselők. A marosi egyházkör megválasztotta köri jegyzővé Fazakas Lajos nysztmártoni, közügyigazgatóvá Nagy János nysztlászló lelkész fiait. Melegen üdvözöljük!

Id. Demeter Lőrinc ny. m.-zsákodi unitárius lelkész, a nagy időknék egyik tanuja, az unitárius siónnak 50 évig lelkes apostola dec, 27-én, élete 85-ik évében elhunyt Nagysolymoson. Csöndes, nyugodt kedélyű, kötelességének élő, szerető és szeretetreméltó jó lelkipásztor volt. Szép nagy család állotta körül sirját. Legyen megérdemelt csöndes nyugodalma.

Elhunytak. Ileczfalvi Szász Béla ref. főgimn. tanár Sepsiszentgyörgyön, neje Sükösd Anna urnőn kívül nagy rokonság gyászolja a korán (47 éves) elhunyt jeles tanárt.

A Nők szövetségének igen kedves földadata lesz a Dávid Ferenc életrajzának minél szélesebb körben terjesztése.

Uj örökös alapító. Nagy Albert egyh. tanácsos aki karácsonyi ajándékul kedveskedett 100 kor. örökös alapítói díjjal; oly előzékeny volt, hogy titkárunknak Tordán a templomban tartott első vallásos estély után nyújtotta át. Az ilyen gyöngéd figyelem nagyon megható és lekötő. Isten áldása legyen a jószívű adakozón.

Hosszu Ferenc kálnoki áll. isk. igazgató-tanítót a király arany-érdemkereszttel tüntette ki hosszas szolgálatai elismeréséül. Érdemes barátunk nem most részesül a legfelsőbb elismerésben, mert ez előtt mintegy 25 évvel egy tűzvész

alkalmával ezüst érdemkeresztet kapott volt szolgálataiért.

Alapítólevél. A D. F. E. örökös alapítói számára Merész (Müller) Gyula festőművész olyan Szép alapítólevelet tervezett, amely díszére fog válni minden háznak. Az Egylet csak korlátozott számban készítteti e díszes okmányt. Már azért is kívánatos, hogy akik részt akarnak venni ebben a nagyjelentőségű munkában, jelentsék be minél előbb.

Unitárius könyvek árusítása volna kívánatos Kolozsvárt arra alkalmas központi helyen. E téren szakismerettel bíró hitrokonnak, ha vállalkozni óhajt, bővebb tájékoztatást nyújt lapunk szerkesztőségéig.

Katonai szolgálatban levő ifjakkal a D. F. E. ingyen küldi meg az Unitárius Közlönyt.

Rövid hírek. *Darwin* a nagy természettudós unitárius volt. — Poroszországban 1910-ben 360 zsidó változtatott vallást s 54 keresztény lett zsidóvá; katolikussá lett 544 protestáns és protestánsná 6126 katolikus. — A bolgár trónörökös tizenöt tengerész tisztjelöltet léptetett elé s azok között egy sem volt, aki szeszes italt használna valaha. — Franciaországban az állam és egyház elszakadása következtében sok templomot más célra kellett fordítani.

Tudakozó. (Ezen a helyen a szerkesztőség kérdéseket és feleleteket közöl az »Unitárius Közlöny« rendes előfizetőivel, illetőleg tagjaival. A ki nek sűrűsebb válasza van szüksége és 10 filléres bélyegyet beküld, a választ azonnal megkapja).

Kérdés. New York városban, Amerikában, lakik-e olyan mivel unitárius férfi, vagy nő a ki alkalmitag szolgálatot tehetne egy ottani szerkesztőségben?

Kérdés. Philadelphiában, Pittsburgban lakik-e olyan unitárius a ki az ottani unitárius lelkésznel mint egyházfi a magyar unitáriusokról tájékoztatást nyújthatna. (Választ a szerkesztőségbe kérjük).

Szerkesztői üzenetek. *S. József* Köcs. Köszönjük a pénzt és az elismerést, hogy lapunkból „annyi jót és hasznost olvashatunk”. — *Telm S.* Budapest. A D. F. E. rendelkezésére még mindig áll néhány kitűnő könyv: „Szabadelvű vallásos gondolkodás a XX-ik száz kezdetén”. „Vallás és szabadság”, „Vallás, hit és szabadság”, mindenek a világ legjelesebb vallásos hívői és szabadelvű gondolkozóitól. Az Unitárius Egyházi Főtanács jegyzőkönyvei 1903—1912. évekről. A keresztény hit öt pontja, dr. Martineautól; Jézus az evangéliumban és a történelemben, dr. Carpentertől A 3 első 40—40 fillér, a 2 utolsót 10—10 fillér beküldése után megküldjük a D. F. E. tagjainak. „Dávid Ferenc életrajzát” januárius hónapban 40 fillérért (postán 46 f.) megküldjük. Ez előfizetési ára. Azután a könyv 50 fillér lesz — Az őszi gondolatokból hiányzik az a forma, ami költőivé teszi a legegyszerűbb gondolatot is. A gondolatok nem emelkednek oly magasra, hogy érettük elnézhessük az előadás gyöngeségeit. A nagy költőkkel foglalkozzék sokat, a természet festői szépségeit keresse nyitott szemmel, hátha majd egyszer megszületnek a költői gondolatok. A többiben sok kedves van. Köszönjük — *Dávid Ferenc.* Van benne erő. Ha nem is új, sem a tartalom, sem a forma. már a tárgy érdekében s buzdítás kedvéért is közölni fogjuk. — *Keller Helén* életrajza könyvalakban a Franklin Társulat kiadásában jelent meg. Könyv-árusi úton megrendelhető, Bolti ára 2 korona. — *K. D.* p.-i. Rövidebb imát szívesen!

